

Redactioneel

Van de filosoof Xenophanes van Colophon (6de en 5de eeuw v. Chr.) zijn een aantal fragmenten bekend die gericht zijn tegen antropomorfisme – het gemakkelijk toeschrijven van al te menselijke eigenschappen aan goden. Zo zegt hij in Fragment 14 en 15 ‘De stervelingen menen dat de goden verwekt zijn en net als zij kleren, een stem en gestalte hebben. Ja, als de ossen en paarden en leeuwen handen bezaten, konden schilderen en kunstwerken konden maken, zoals de mensen, zouden de paarden de goden in de vorm van paarden afbeelden, de ossen daarentegen als ossen.’ Hij stelde vast dat de menselijke fantasie geen grenzen kent waar het gaat om goden naar hun beeld te maken. Hoe zou deze wijsgeer gereageerd hebben bij het lezen van de bijdrage van Markus Davidsen die in dit nummer een aantal groepen beschrijft die op basis van het gedachtegoed van Tolkien komen tot het geloof in elven en andere door deze auteur bedachte bovennatuurlijk wezens? Waarschijnlijk zou hij niet verbaasd zijn en zich in zijn overtuiging over de menselijke fantasie zien bevestigd en constateren dat mensen hun voorstellingen van goden uit een veelheid van bronnen betrekken. Maar dat is niet wat Davidsen wil vertellen over wat hij noemt *fiction-based religion*. Het lijkt aannemelijk te veronderstellen dat religies gebaseerd op fictie gekenmerkt zouden zijn door een speelse, onzekere of voorzichtige manier van geloven. De door hem gepresenteerde casus over de Tolkien-spiritualiteit blijkt echter die veronderstelling niet te steunen. Via een door hem ontwikkeld analysemodel maakt Davidsen inzichtelijk waarom de aanhangers van Tolkien-spiritualiteit over het algemeen letterlijk geloven in het bestaan van de bovennatuurlijke wezens uit Tolkiens kosmologie.

De andere artikelen in dit nummer staan in het teken van het debat over de invloed van sociologen op het kerkelijk beleid in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog, zoals wordt beschreven in de dissertatie van Chris Dols. Deze publicatie werd in het eerste nummer van *Religie & Samenleving* van dit jaar uitvoerig door Bert Laeyendecker besproken. De kritiek van Laeyendecker betrof Dols’ stelling dat in de jaren tot 1960/70 sociologen zich presenteerden als heemeesters van de crisis in de Nederlandse rooms-katholieke kerk, een crisis die zij via statistieken en narratieven zelf hadden opgeroepen. Daarop aansluitend bestreed Laeyendecker tevens dat de besluiten in de Nederlandse Kerkprovincie steeds vaker sociologisch werden onderbouwd. Chris Dols reageert in dit nummer op Laeyendeckers kritiek. Hij wijst op het verschil tussen hem en Laeyendecker wat betreft standplaatsgebondenheid, hijzelf staat meer op afstand terwijl Laeyendecker, die de genoemde periode zelf heeft meegeemaakt, meer een betrokkene is. Verder wijst hij op verschil in benadering.

Laeyendecker hanteert een sociologische en positivistische benaderingswijze, zo merkt Dols op, en hijzelf gaat uit van een cultuurhistorische en constructivistische benadering. Dat brengt ook een andere kijk op de historische werkelijkheid met zich. Bert Laeyendecker gaat in zijn dupliek onder meer in op het begrip *Standort* (standplaatsgebondheid), om vervolgens de weergave van zijn Standort, zoals door Dols beschreven, kritisch te bespreken. Ook stelt hij zich kritisch op tegenover de door Dols aan hem toegedichte positivistische benaderingswijze. Collega Erik Sengers gaat in zijn bijdrage ook in op de veronderstelde invloed van sociologen op de vormgeving en invulling van het kerkelijk beleid, maar hij doet dat aan de hand van een concreet beleidsplan. Het gaat om het *Pastoraal Plan Binnenstad Amsterdam* (1969), waarin beschreven staat hoe de rooms-katholieke kerk moest functioneren in de binnenstad van Amsterdam in de naoorlogse jaren. Op grond van de beleidsadviezen en wat daarvan tot stand kwam, laat Sengers duidelijk zien dat – in dit concrete geval – de sociale wetenschappen bij het kerkelijk beleid een evidente rol hebben gespeeld.

Dit nummer bevat nog meer bijdragen aan het debat, maar dan gaat het om andere thema's. Die treft de lezer aan in de zeven boekbesprekingen die zijn opgenomen. Zoals in het colofon van *Religie & Samenleving* staat aangegeven, ziet het tijdschrift het als zijn taak een bijdrage te leveren aan de discussie over de rol van de religie in de huidige maatschappij. Zonder enige aarzeling kan gezegd worden dat daaraan in dit nummer ruimschoots wordt voldaan.

Ten slotte is het bijzonder verheugend te kunnen meedelen dat de redactie twee nieuwe leden heeft mogen verwelkomen, beiden deskundig op voor *Religie & Samenleving* belangrijke terreinen. De nieuwe leden zijn dr. Inge Sieben (docent aan de Universiteit van Tilburg, met specialisme kwantitatief onderzoek en stratificatieonderzoek) en prof. dr. Peter Achterberg (hoogleraar aan dezelfde universiteit met specialisme culturele sociologie).